

OM SVENSKA POLITIKER

Av fil. lic. OLLE NYMAN, Uppsala

DEN politiska biografien utgör i vårt land otvivelaktigt ett relativt försummat ämnesområde. Förhållandevis få av våra stora statsmän eller intressanta politiker nedom tronen ha funnit sin biograf eller porträttecknare. Inte minst gäller detta beträffande den nyaste tidens, de senaste 80 à 100 årens, politiker, männen bakom det verk, som heter det moderna representationsskicket, folkrörelsernas, demokratiens, parlamentarismens och det fullt utvecklade partiväsandets genombrott i vårt land. De ledande politiska personligheterna från denna tid — från 1865 och fram till våra dagar — framstå ingalunda så levande för dagens svenskar som önskligt vore. De inta inte det rum i folkmedvetandet, som borde tillkomma dem.

I jämförelse med författare och konstnärer ha politikerna blivit ogint behandlade av sin biografiskrivande och personskildrande eftervärld och samtid. Ja, just samtid! Om storheterna inom litteraturens och konstens värld skrivs essayer och böcker redan under deras livstid, ja ofta långt före det de hunnit utföra den väsentliga delen av sin gärning. En stor del av våra nu verksamma konstnärer och åtskilliga av våra författare ha för den intresserade allmänheten presenterats i en rad ofta utmärkta monografier och essayböcker. Varför skola politikerna förmenas att på samma sätt få sina insatser presenterade på ett anständigt sätt? Politiken är likaväl som konst och litteratur en gren av kulturen, varför dess utövare borde kunna få göra anspråk på att åtminstone någon gång få se sin bild befriad från all den förljugenhetens och vanställandets bjäfs och bråte, som partivännernas panegyrik och motståndarnas polemik var på sitt sätt utgör, ofta nog hotande att alldeles undanskymma profilens verkliga drag.

Vad man skulle vilja sätta upp på önskelistan är sålunda biografier över ledande politiker, vilkas verksamhet är avslutad och som någorlunda låta sig inställas i ett historiskt sammanhang, samt vidare med lättare hand upplagda porträtt av dem, som ännu stå mitt uppe i sin aktuella gärning. Statsmannamonografier och politikerporträtt alltså — publik för sådana skulle säkerligen inte saknas, och värdiga föremål för dylika arbeten är det heller ingen brist på. Tvärtom är det ett mycket rikt fält som här erbjuder sig. Av de 24 statsministerrarna har sålunda endast en (Hjalmar Branting) blivit föremål för någon mera uttömmande biografi. Om några av de övriga (särskilt Boström, Staaff och Per Albin Hansson) föreligga en del smärre

eller eljest mindre värdefulla arbeten. Här finns alltså stora luckor att fylla. Louis De Geer och Arvid Posse borde väl stå i tur att komma i fråga bland de första. Om dem finns vederligtvis också tillräckligt material tillgängligt. I andra fall gå däremot dessa luckor för närvarande inte att fylla. Att exempelvis skriva Lindmans biografi, vilket i och för sig skulle vara en angelägen och lockande uppgift, vill näppeligen någon åta sig, så länge Lindmans efterlämnade papper förbli oåtkomliga för forskningen. Men även utanför kretsen av statsministrars möta en mängd gestalter, som äro väl värda en biografi eller större essay. Vilka utmärkta ämnen för sådana framställningar erbjuder inte hela den långa raden av karaktärsfulla och sluga lantmannapolitiker. Sådana som Carl Ivarsson (som visserligen något behandlats av ett par författare, men vars insats är så pass märklig att han är värd en utförlig biografi), Emil Key, Ola Andersson i Burlöv (en märkesman även inom svenskt folkhögskoleväsende), Sven Nilsson i Everöd, Liss Olof Larsson i Västana, A. P. Danielsson i Dyestad, Olof Jonsson i Hov, Pehr Pehrsson i Törneryd, Oskar Ericksson i Bjersby, Ivar Månsson i Trää, Karl Persson i Stallerhult, liksom de något mindre betydande men pittoreska »generalen» Sven Nilsson i Österlöv, »stormklockan» C. A. Larsson i Maspellösa och »kyrkängeln» Nils Petersson i Runtorp. Eller de imponerande andrakammartalmännen Anton Niklas Sundberg, Olof Wijk, Carl Herslow och Axel Swartling, den kraftfulle P. A. Bergström, de moderata ledarna i första kammaren Pehr von Ehrenheim och Gustaf Sparre (om Hugo Tamm finns som bekant en biografi, till sin karaktär närmast en materialsamling) och den maktägande förstakammarhögerns män Patrik Reutersvärd, Oscar Alin, Fredrik Wachtmeister, G. F. Östberg, Lars Åkerhielm och Hugo Hamilton. (Om Gottfrid Billing finns en biografi av H. B. Hammar (1926), som dock behandlar den politiska sidan av Billings verksamhet tämligen flyktigt.) Bland liberalerna kan man nämna Sixten von Friesen, den värtalige O. V. Vahlin, Fridtjuv Berg, David Bergström, Daniel Persson i Tällberg, Alfred Petersson i Påboda, Carl Carlsson Bonde och Herman Kvarnzelius jämte publicisterna Otto von Zweigbergk och Mauritz Hellberg. S. A. Hedén och den något mindre profeten Raoul Hamilton äro redan biograferade. Inom lantmannahögern påkalla särskilt Hans Andersson i Skivarv och E. O. Magnusson i Tumhult uppmärksamhet och inom stadshögern från senare tid Harald Hjärne, Rudolf Kjellén, Sam Clason, Carl Hederstierna, Karl Hildebrand och Axel Vennersten. Av socialdemokraterna ha förutom Branting och Hansson även Thorsson och Sävström beståtts biografier. Värner Rydén, Herman Lindqvist, Fabian Månsson och Arthur Engberg äro namn som borde komma i fråga för nya sådana. Bondeförbundets Johansson i Kälkebo och Olsson i Kullenbergstorp böra också nämnas i detta sammanhang.

Även den kortfattade porträttskissen har emellertid sitt värde. Särskilt användbar är den, när det gäller de omstridda »männen för dagen». Denna konst — om man får kalla den så — har fortfarande några företrädare hos oss. Den mest förfarne är utan tvekan den

nu snart 75-åriga liberale publicisten Valfrid Spångberg, vars böcker »Stora män och mindre», »Duktigt folk», »Från Arvid Posse till Per Albin Hansson» och »Banbrytare, hövdingar, tyranner» höra till det bästa i genren. Även E. H. Thörnberg har i någon mån producerat sig på detta område, och socialdemokraten Mauritz Västberg har utgivit en samling »partiska porträtt» »Politiker och partigångare», som dock är tämligen blek. Erik Wästberg har i sina båda böcker »Svenska herrar» och »Tjugofyra herrar» bland andra också avporträtterat åtskilliga politiker. Det är här fråga om förnämlig Kleinkunst, även om innehållet ofta är en smula ytligt och tunt. Slutligen har Rickard Lindström på senare tid framträtt som flitig porträttecknare. Kanske vi så småningom få en samling även av hans hand. Han arbetar liksom Döderhultarn i det grova maneret. Ibland kan han vara mycket rolig att läsa, och han har alltid en förståelsefull inställning till sina objekt, men ibland slår hans »porträttkonst» över i det våldsamt burleska och blir rena klumphuggeriet, som med alla sina feta ord och vårdslösa klyschor inte ger så särskilt mycket.

Något som man faktiskt numera saknar på det »personpolitiska» området är de trevliga och vanligen mycket välinformerade porträtt-samlingar av typen Svensk riksdagskalender eller Andra kammarens män ... — ... (exempelvis 1900—02 af Spectator), som voro så vanliga vid tiden för sekelskiftet och decennierna närmast före. Den sistnämnda sortens publikationer voro visserligen både partiska och polemiska, men det hindrar inte att de äro inte bara nöjsamma utan ofta i hög grad sakligt givande ur biografisk synpunkt. Men sådan litteratur anses förmodligen vara alltför systematisk och omständlig för vår ryckiga och jäktade tid och dessutom utan existensberättigande, sedan det proportionella valsystemet minskat personmomentets betydelse vid valen.

Konklusionerna av ovanstående påpekanden äro alltså att det finns ämnesuppgifter i mängd och även publikintresse för såväl vetenskapliga politikerbiografier och samlingar av kortare personskildringar som mindre allvarligt syftande porträtt av de i nuet verkamma »männen för dagen». Personintresset inom politiken är av mycket att döma för närvarande ganska stort, och det skadar inte, om det förses med ytterligare material.

* * *

När förhållandena äro sådana, är det naturligt att man hälsar det i höst utkomna arbetet *Från De Geer till Per Albin. De svenska statsministrarna* av *Sven Swensson* (K. F:s förlag, 364 s.) med tillfredsställelse på grund av ämnesvalet och med förväntningar vad innehållet angår. Emellertid kan det inte hjälpas att man blir besviken efter att ha läst boken. Innehållet håller inte vad titeln lovar. Man väntar att finna en samling studier om de svenska statsministrarna, men därav blir inte mycket. Underrubriken borde rätteligen lyda:

de svenska statsministerperioderna, ty det är egentligen varken statsministrarna eller ministärerna som sådana som skildras. Vad man får är närmast en på de olika statsministerperioderna uppdelad redogörelse för de viktigaste parlamentariska händelserna och den politiska diskussionen, visserligen med uppmärksamheten koncentrerad till statsministrarnas egna insatser och inlägg. Några egentliga karakteristiker av regeringscheferna ges knappast på någon enda punkt. De biografiska uppgifterna äro ojämt fördelade. I några fall meddelas åtskilliga, i andra fall förekomma sådana i ytterst ringa omfattning. De knapphändiga biografiska uppgifter som meddelas äro dessutom ibland oriktiga i detaljerna (exempel: Lindman blev inte konteramiral i *aktiv* tjänst och tog inte säte och stämma i riksdagen förrän 1905, s. 170). Framställningen är så upplagd att det finns ett kapitel för varje ministär. Branting t. ex. behandlas därför i tre kapitel. Kapitlens längd tycks någorlunda stå i proportion till ministärernas längd, vilket lett till det avvita förhållandet att Christian Lundeberg, som var en verkligt betydande politiker, behandlas på två och en halv sida, medan von Otter får åtta sidor på sin lott.

Till bokens förtjänster hör att förf. noga följt med den moderna forskningen och söker tillgodogöra sig dess resultat. I de partier där sådant stöd inte finns, blir också framställningen mera ensidig och osäker. Förf. har genomgående sökt anlägga ett socialpolitiskt och sociologiskt perspektiv, vilket i och för sig är förtjänstfullt, men det har på sina ställen bidragit att snedvrída proportionerna och undanskymma andra synpunkter, som i förevarande fall varit mer centrala. Något gäller detta om tullfrågan men framför allt om unionsfrågan. Här tappas rikssynpunkterna fullkomligt bort. Om den Lundebergska samlingsministären 1905 heter det: »Men vilka storverk uträttade då denna regering? Den gick till förhandlingsbordet, beledsagad av trupprörelser och flott demonstrationer. Medelst detta hot ville den tvinga norrmännen att framför allt rasera Kongsvingers fästning. Men den lyckades ändock icke driva kravet igenom. Den vek tillbaka. Då frågan gällde, om man skulle låta det gå till krig för denna saks skull, återvände besinningen, och man lät sig nöja med en försäkran att fästningen icke skulle ytterligare utbyggas» (s. 150). Är det verkligen allt som bör sägas om denna ministärs insatser för att reda ut en tilltrasslad och ömtålig situation på ett värdigt sätt? Mot förringandet av Lundebergs insats svarar ett försök till Ehrenrettung av Ramstedt, som tar sig något missriktade uttryck. Över huvud taget annonserar förf. mycket tydligt sina sympatier och antipatier. Hans sympatier ligger hos frihandlarna mot protektionisterna, han är för Hedin mot Boström, för Ramstedt mot Lundeberg, för Staaft mot Lindman. Förf:s objektivitet har sina brister. På s. 195 omnämnes sammanslagningen av lantmannapartiet och nationella framstegspartiet till lantmanna- och borgarpartiet. Därefter heter det: »Men landsbygdens folk följde icke dessa bonderiksdagsmän. I stället togo de exempel av Alfred Petersson i Påboda, som från lantmannapartiet och jordbruksministerposten i Lindmans

ministär övergick till de liberala och blev en framstående liberal partiman.» Det torde vara ett något överdrivet påstående. Lantmanna- och borgarpartiet har under hela sin existens till icke ringa del varit uppbyggt av bonderöster. Dess bondeinslag blev varaktigare än det liberala partiets. Inte ens uppkomsten av ett speciellt bondeparti kunde göra slut på det. Dess arvtagare i andra kammaren består fortfarande till en tredjedel av bönder (godsägare ej medräknade). Förf. lägger vidare ned stor omsorg på advokatyr för 1925 års nedrustningsbeslut, medan medlemmarna av den Lindmanska ministären 1928—30 å andra sidan jämföras med Fritz Thyssen och dennes »naivitet och inskränkthet i politiskt avseende»!

Förf. har valt metoden att ej själv karakterisera utan i stället låta objekten karakterisera sig själv genom egna uttalanden. Boken innehåller många väl valda, belysande citat. Dock kanske citatblocken på sina ställen bli alltför massiva. Förf. nöjer sig emellertid inte med att låta statsministrarna tala utan citerar även andra auktorer utan att ange varifrån citaten äro hämtade, vilket inte gör något gott intryck. Mitt i redogörelsen för bondetåget kommer en citerad mening annat visste på förhand, än att det var en demonstration mot landets ansvariga styrelse, fungerade ämbetsverk och officerskårer som organisatörer, statens järnvägar ställdes till förfogande, som om det gällt att transportera hären mot ett fientligt överfall, och statens byggnader upplätos till logement åt demonstranterna» (s. 190). Detta tar förf. i sin mun utan att på något sätt antyda varifrån citatet stannar. Det finns flera andra liknande ställen, där man skulle önska att källan vore angiven.

Bäst i samlingen äro de två första uppsatserna om De Geer och Posse, särskilt den sistnämnda, samt de om Trygger och Ekman. Bottenpunkten utgör de få raderna om Lundeberg samt den tämligen intetsägande uppsatsen om Pehrsson-Bramstorp. De mest ingående framställningarna ägnas Staaff och Branting, medan Hammarskjöld, Swartz och Edén behandlas alltför ytligt.

Boken är populär och elementärt hållen. Den är förmodligen avsedd att bl. a. komma till användning inom folkbildningen. Det är därför att beklaga att den i vissa avseenden präglas av så tydlig ensidighet och inobjektivitet. Uppslaget att i populär form och i ett sammanhang ställa fram hela raden av svenska statsministrar alltifrån 1876, då statsministerämbetet infördes, är utmärkt, men det borde utförts på ett bättre sätt och gjorts mer av det. Resultatet har nu blivit en bok utan större förtjänster men med åtskilliga låt vara måttliga brister.